

Fatih ve Fetih Fatih Sultan Mehmet

Mithat Cemal Kuntay

İstanbul, Alfa Basım Yayım, 2018, 228 Sayfa, ISBN: 978-605-171-769-2

Hilal CANER*

İbrahim Öztürkçü tarafından yayına hazırlanan bu kitap, Mithat Cemal Kuntay'ın 1 Ekim 1950-29 Kasım 1950 tarihleri arasında *Son Posta* gazetesinde yayımlanmış olan 58 tefrikasının neşredilmesiyle meydana gelmiştir. Öztürkçü, kitabın başında yazar hakkında uzun uzun bilgi vermiştir. Eserde yaptığı bazı düzeltmeleri ve aldığı yardımlardan bahsetmiştir. Son olarak da Mithat Cemal Kuntay'ın torunu Lale Tara'ya ve yayınevine teşekkür etmiştir.

Mithat Cemal Kuntay, edebiyat tarihimize vatanseverlik şiirleriyle ve monografi sahasındaki başarısıyla adını altın harflerle yazdırmıştır. Monografileri araştırmacı kişiliğini yansıtan, vesikalara dayalı tarihi makalelerdir. Tarihe merak duyan ve araştırmayı seven Kuntay, İstanbul'un fethinin 500. yıldönümünün

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, İstanbul

1953 yılına denk gelmesi hasebiyle 1950 yılında “Fatih Sultan Mehmed” tefrikasını yazmaya başlamıştır. Ayrıca İstanbul fethini yabancı eserlerden okuma imkânının daha çok olması Kuntay’ı üzmüş ve bu tefrikayı yazma iştahını arttırmıştır. (s.13)

Kuntay tefrikasını yazarken tarihin efsane ve masal taraflarından ziyade yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanarak ilmi bir eser meydana getirmiştir. Bir hadiseyi birkaç kaynağa dayanarak ele almıştır. Bunu bazen bilginin doğruluğunu pekiştirmek, bazen de farklı rivayetler olduğunu okuyucuya kanıtlamak için yapmıştır. Bu yazı serisinde yerli kaynaklardan Evliya Çelebi, Hoca Sadeddin, İmamzade Es’ad Efendi ve Namık Kemal, yabancı kaynaklardan başta Hammer olmak üzere Vasiliyev, Gibbon, Gustave Schlumberger ve Dukas’ın eserlerini kritik ederek tefrikayı neşretmiştir. Kaynakları olduğu gibi kullanmak yerine, tenkite tabi tutması hadiselerin görünmeyen taraflarına ışık tutma arzusunu gözler önüne seriyor. Örnek olarak eserde, Kuntay’ın Evliya Çelebi’yi eserinde İstanbul kuşatmasını “on birinci muhasara” olarak değerlendirip, Yıldırım Beyazıd’dan sonraki II. Murad kuşatmasını yok saymasından dolayı eleştirdiğini görüyoruz. (s.55)

Kuntay, Hammer’ın *Devlet-i Osmaniye Tarihi* eserinde asılsız iddialar olduğunu çokça belirtmiştir. İstanbul’un fethi gibi Avrupa’yı ikiye bölen ve Ortaçağ’a son veren bu önemli hadisenin kahramanı olan, Fatih Sultan Mehmed’i kaleme alırken batılı tarihçilerin tarafsız olmalarının mümkün olmadığını düşündüğünü birçok yerde gösteriyor. Esere bütün olarak baktığımızda Kuntay’ın yazılanlara ve rivayetlere temkinli yaklaştığını görmekteyiz. Burada da kendisinin arşivci yönü ortaya çıkmaktadır. Mukayeseli tarihçiliğin en güzel örneklerinden birini vücuda getirmiştir.

Bu eseri fetihle ilgili kaleme alınmış yüzlerce eserden farklı kılan bir diğer husus, Fatih’in olağanüstü başarısının arka planındaki manevi desteğe yer verilmiş olmasıdır. Başta Akşemseddin ve Molla Gürani olmak üzere Akbiyyık, Molla Hüsrev gibi kıymetli şahsiyetlere kitapta bolca yer verilmiştir. Kuntay, bu zat-ı muhteremlerin Fatih ile aralarındaki derin bağı, yaşandığı rivayet olunan birkaç hadiseyle okuyucuya nakşetmiştir. Fatih’in sadece askeri güce değil manevi güce de fazlasıyla sahip olduğuna değinmiştir. Böylece fethi başka bir pencereden incelemeyi amaçlamış ve emeline ziyadesiyle ulaşmıştır.

Fatih’in askeri ve siyasi başarısının da konu edildiği eserde, baş düşman olan İmparator Konstantin’in Fatihe uygun bir düşman olduğu dile getirilmiş ve İmparator’un bazı özellikleri övülmüştür.(s. 61) Kuntay’ın bu objektif tutumu eseri tarih yazımı açısından daha da kıymetli hale getirmiştir.

Kuntay, eserinin “Fatih’in Beğendiği Düşman” başlıklı bölümünde Cenovalı Ciovani Giustiniyani'den övgüyle bahsetmiştir. Ciovani Giustiniyani'nin ölümü hakkındaki birçok farklı rivayete değinerek okuyucunun esere olan itimadını güçlendirmiştir.

Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde İstanbul'u 23 tılsımıyla anlattığı bölüme eserinde yer veren Kuntay, Çelebi'nin bu tılsımları alaycı bir üslupla anlattığını söylüyor ve bize İstanbul'un büyüğü dünyasına göz atma imkânı sağlıyor.

Şüphesiz fethin en çarpıcı hamlelerinden biri olan gemileri karadan yürütme hadisesine elbette Kuntay'da bir bölüm ayırmıştı. Fakat Fatih'in üstün zekâ ve cesaretine övgüler yağdırmaktansa bu olağanüstü hadisenin yabancı ve yerli kaynaklarda nasıl anlatıldığı üzerinde durmuştur. Hammer'in bu büyük başarıyı hazmedemediğini belirtip, Hammer'in olay hakkında yazdığı yazıyı ispat niteliğinde okuyucuya sunmuştur. Hemen ardından kıyaslama yapma maksadıyla aynı olayı bir de Kâtip Çelebi'nin kaleminden anlatmıştır.

Kuntay, eserinin bir bölümünü yerli tarihçilere sitem etmek için ayırmıştır. Sitem ettiği konu tarihçilerimizin büyük ve kıymetli hadiseleri yazarken verilen malumatın az olmasıdır. Özellikle İmamzade Es'ad Efendi'nin ismini zikrederek, bahsi geçen konu hakkında örnekler vermiştir. Vermiş olduğu bu örneklerle haklı bir sitem içinde olduğunu gözler önüne sermiştir. Her ne kadar sözünü “teessür” ifadesiyle bitirmiş olsa da tarihçilerimizin eserlerine duyduğu şükranı sık sık tekrarlamaktan da geri kalmamıştır.

28 Mayıs 1453'te, Şark Hıristiyanlığı'nın en ehemmiyetli kilisesinde, Ayasofya'da son ayin yapılmıştır. Bizans tarihinin bu kederli gününü Kuntay, Françes ve Gustave Schlumberger'in eserleriyle okuyucuya sunmuştur. Böylece bu son ayinin Bizans'ta nasıl bir ruh haliyle karşılandığını Batı'nın dilinden okumamızı sağlamıştır.

“Fetih tarihinde Farsça bir beyit vardır ki yerli ve yabancı tarihlere göre İstanbul İmparator'unun hazin sarayında Fatih tarafından okunduğu için, Fatih tarafından yazılmış kadar ve ona izafeten meşhurdur:

Bûm nevbet mîzened ber târem-i Efrâsiyâb

Perdedâr-ı mîküned der kasr-ı Kayser ankebût”

Kuntay bu ifadelerle başladığı “Fatih İnkıraz Beytini Nerede Okudu!” başlıklı bölümünü yine birçok kaynakla değerlendirmiştir. Ona göre bu beyitin okunduğu sırada orada bulunan Dursun Bey'in *Tarih-i Ebu'l-feth* kitabında doğru bilgi vardır. Dursun Bey'in söylediğine göre de bu Farsça beyit Fatih tarafından Ayasofya'da okunmuştur.

Eserde Fetih ve Fatih ile ilgili oldukça fazla detay veren Kuntay'ın Fatih'in ölümü gibi büyük bir hadise'nin üzerinde durmaması oldukça dikkat çeken bir detaydır.

Toparlayacak olursak Mithat Cemal Kuntay, okuyucuyu ayrıntılarla, geri planda kalmış hadiselerle oldukça fazla tarihi vesikalarla doyurmuştur. Kendisinin aslında edebiyatçı olmasından kaynaklandığını düşündüğüm, okuyucuyu yormayan, akıcı bir üslubu var. Fetih ve Fatih, İstanbul fethine farklı bir pencereden bakmak isteyen herkesin okuması gereken kıymetli bir eser.